

УДК 338.433(477)

Ляховець В. О.

*аспірант кафедри обліку та економіко-правового забезпечення агропромислового бізнесу
Тернопільського національного економічного університету*

Liahovets V. O.

*Postgraduate Student at Department of Accounting,
Economic and Legal Support Agro Business
Ternopil National Economic University*

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ РИНОК ЯЛОВИЧИНИ: МІСЦЕ ТА РОЛЬ УКРАЇНИ

EUROPEAN BEEF MARKET: PLACE AND THE ROLE OF UKRAINE

Анотація. У статті досліджено динаміку розвитку європейського ринку яловичини в частині обсягу та структури виробництва продукції. На основі наявних тенденцій у дослідженні динамічних показників обґрунтовано висновки щодо виробництва яловичини в майбутньому. Встановлено, що важливими факторами вирощування великої рогатої худоби, розвитку скотарства та ринку м'яса яловичини є наявність природних пасовищ та густота населення. Також визначено потенціал України щодо експорту та імпорту даної продукції.

Ключові слова: європейський ринок яловичини, виробництво яловичини, структура виробництва, країни-експортери, кон'юнктура ринку, попит та пропозиція.

Постановка проблеми. Виробництво яловичини є одним із найважливіших елементів м'ясного сектору економіки. Вирощуванню ВРХ, передусім м'ясного спрямування, завжди належала важлива роль у подоланні продовольчої проблеми. З економічної точки зору яловичина є не тільки частиною пропозиції сільськогосподарської продукції, а ще й способом утилізації пасовищних земель, які б в іншому разі мали незначну цінність для харчового виробництва. М'ясне виробництво також більш інтенсивно впливає на використання трудових ресурсів і завдяки цьому сприяє створенню робочих місць на фермах та сільському розвитку в цілому.

Місце та роль України в європейському виробництві яловичини є предметом дискусії стосовно шляхів подальшого розвитку внутрішнього ринку, оскільки, володіючи належними природно-кліматичними умовами, а також відповідним ресурсним потенціалом та досвідом вирощування великої рогатої худоби, вітчизняне товаровиробництво не тільки втратило позиції на європейському ринку м'яса, але й на внутрішньому, що стало однією з головних причин набуття статусу імпортозалежної країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження перспектив розвитку європейської економіки, а також міжнародних ринків знайшло своє відображення у працях таких науковців, як: С. Хесс, Б.Вогет, А.В. Кузнецова, Т.О. Осташко, Я.А. Жаліло, І.В. Лукінов та ін. Однак кон'юнктура глобального європейського економічного середовища знаходиться під впливом багатьох факторів, тому що спрогнозувати зміну та виробити певну стратегію господарської поведінки – це надзвичайно багатогранне наукове завдання, виконання якого негайно потребує певних дослідницьких зусиль.

Мета статті – оцінити теперішній стан європейського ринку яловичини та з'ясувати перспективи його розвитку, обґрунтувати місце України на досліджуваному сегменті ринку та спрогнозувати її відповідну майбутню роль в європейському середовищі.

Виклад основного матеріалу дослідження. На європейському ринку яловичини спостерігається практично стала тенденція у виробництві даної продукції, хоча у розрізі ринків країн Європи динаміка неоднорідна. Якщо

порівняти приріст яловичини з іншими видами м'яса, то найнижчий приріст саме у секторі виробництва яловичини та телятини.

Нерівномірна динаміка показників приростів деяких видів м'яса зумовила подальші зміни у структурі виробництва на ринку. Саме тому частка яловичини постійно зменшується, а, наприклад, м'ясо птиці – продовжує рости.

Пропозиція яловичини в Європейському Союзі тісно пов'язана з масштабом європейського молочного стада, що перебуває у тісному зв'язку з урахуванням прямої кількості телят, які були призначені для заміни молочних корів, а також корів, знятих із молочного виробництва. Ці обидві причини безпосередньо впливають на пропозицію телятини в ЄС. Таким чином, політика Євросоюзу у молочній сфері у відповідний спосіб впливає на ринки яловичини.

Якщо розглянути ринок поза сферою політичного підтексту, очікується, що ЄС відносно всіх позицій буде залишатися самодостатнім порівняно до більшості видів м'ясної продукції. Тим часом шляхом вертикальної інтеграції європейського м'ясного сектору для імпортерів яловичини існує безліч ринкових можливостей, особливо якщо є певні специфічні продукти, які будуть просуватися на ринок за конкурентоспроможними цінами.

Швидше за все, у недалекому майбутньому ринок ЄС буде не тільки найбільшим єдиним ринком для ринку яловичини та інших м'ясних продуктів, але й буде ставити найвищі вимоги до стандартів безпеки. Така ситуація існує через те, що такі експортери м'яса, як Австралія та Бразилія, постійно шукають нові ринки збуту в Європейському Союзі.

Вітчизняні товаровиробники розглядають стандарти ЄС як точку початку відліку практичної євроінтеграції України. Якщо українська економіка зможе виконати певні необхідні для експорту яловичини в Європу умови, то її продукція буде на рівні змагатися та відповідати стандартам усіх інших експортерів, які просувають свою продукцію по всьому ЄС.

Українські виробники можуть бути досить конкурентними на світовому ринку яловичини, адже це той вид продукції, ринок якого значно ширший, ніж ринок свинини.

Потенційними ринками збуту української яловичини, за експертними висновками ФАО, вказано, зокрема, країни арабського світу, які є величезним споживачем цього м'яса і знаходяться до нас доволі близько.

Яловичина – єдиний вид м'яса, за яким Україна може конкурувати навіть на ринках ЄС за умови забезпечення необхідних показників безпечності продукції [1]: «Якщо говорити про яловичину, то внутрішній ринок у нас є одним із найслабкіших місць, адже тут висока залежність від рівня доходів населення, друге – у нас абсолютно відсутнє інформування населення про те, що таке яловичина й яким чином її можна споживати. Тобто можна говорити, що фактично на сьогодні ніхто не інвестував у розкручування цього сегменту».

Крім того, експерт акцентував увагу на тому, що в Україні фактично не розвинена переробка м'яса [1]: «У нас є переважно первинна переробка, і це є однією з причин зростання імпорту з тих країн, де є глибока переробка. У нас її немає, немає виробництва продукції під конкретні ринки. Російський ринок, куди ми раніше направляли свою продукцію, споживав заморожені напівтуші будь-якої якості, а на сьогодні це насправді не є продуктом. Тому потрібна глибока, ефективна і дорога переробка. Коли я вперше підняв питання про відгодівлю бичків молочних корів в Україні, то мені сказали, що це не проблема: відгодівлю ми зробимо, а переробка коштує десь 2 млн. дол. – на величезні обсяги це небагато. Насправді ж, сучасна глибока переробка коштує в десятки разів більше».

У минулих роках виробництво яловичини збільшувалося, але тепер усе відбувається навпаки, це зумовлено збереженням тварин для того, щоб збільшити молочне стадо, як результат зростання молочних квот. Але зниження імпортованих поставок із країн Південної Америки повинно стати стимулом для подальшого розвитку галузі.

Найбільшими виробниками яловичини в Європі є Німеччина та Франція, однак і там спостерігається тенденція до зниження обсягів виробництва. А в таких країнах, як Великобританія та Ірландія, цей вид виробництва зростає, що свідчить про зацікавленість споживачів у даній продукції.

На ринку м'яса скотарство відіграє надзвичайно важливу роль, а тому в країнах світу утримується понад 1,3 млрд. голів ВРХ.

Із числа постсоціалістичних країн найбільший спад поголів'я великої рогатої худоби за цей час відбувся у Болгарії, де залишилося 42,6% худоби, а також у Румунії (50%), Угорщині (65%), Польщі (65%) порівняно з періодом на початку реформування галузі. Що стосується України, то катастрофічний спад поголів'я худоби спостерігається передусім в областях, розміщених у природно-економічній зоні Степу, а також у господарствах Київської, Сумської, Полтавської областей.

В Україні м'ясо яловичини завжди посідало важливе місце в загальному обсязі його виробництва.

Ринок ставить жорсткі вимоги до товаровиробника, комерціалізації виробництва. Щодо цього, то перспективним напрямом є орієнтація на скоростиглі м'ясні галузі, де віддача на одиницю корму в часі має безперечні переваги [2].

Якщо розглянути країни Центральної та Східної Європи, то виробництво яловичини не відіграє важливої ролі. Ця ситуація вражає, оскільки ці всі країни мають багаті пасовища.

Експортний ринок телятини є більш концентрованим, ніж імпортований. Водночас провідні експортери на ринку яловичини здійснюють приблизно 80% загального експорту, а імпортери – близько 33%.

Європейський Союз може стати потужним ринком збуту для української яловичини та телятини, адже щороку країни ЄС імпортують понад 200 тис. т цих видів м'яса. Щоб треба зробити Україні, щоб почати експорт цієї продукції до ЄС?

На сьогоднішній день наша країна має право реалізовувати до ЄС лише продукцію птахівництва та деяку молочну. Отримання дозволу на експорт яловичини до ЄС має важливе стратегічне значення для України. Розширення географії експорту спонукає вітчизняні підприємства до нарощення обсягів виробництва яловичини.

Виробництво яловичини в Україні скорочується протягом багатьох років. Це пов'язано зі значною збитковістю виробництва, адже ціни на м'ясо ВРХ, що склалися на внутрішньому ринку, не можуть забезпечити бажаної рентабельності для виробників. Попит на яловичину в Україні є досить стриманим через низьку купівельну спроможність населення. Здебільшого м'ясо ВРХ використовується для виробництва ковбасних виробів. Унаслідок низької культури споживання яловичини в Україні є лише незначна кількість підприємств, що займаються відгодівлею м'ясних порід худоби. Основними проблемами для цих господарств є ринок збуту і ціни реалізації тварин та м'яса, які майже не відрізняються від вартості молочних порід ВРХ.

Географія експорту української яловичини впродовж тривалого часу обмежувалася винятково ринком Росії та деякими країнами СНД. Лише недавно активізувалася робота щодо виходу яловичини на ринок ОАЕ, Єгипту, Йорданії, Китаю та інших країн. У рамках Угоди про асоціацію Україна має право на безмитний обсяг м'яса ВРХ до ЄС в розмірі 12 тис. т, але скористатися цими перевагами вітчизняні виробники не можуть через відсутність дозволу.

Чому ж українська яловичина не може потрапити на стіл європейських споживачів? Існує ціла низка вимог до цієї продукції, які має задовольнити країна та виробники для того, щоб відповідати європейським стандартам. Деякі вітчизняні підприємства вже запровадили передові технології і виробляють високоякісну продукцію, яка б користувалася попитом на європейському ринку. Україна ухвалила низку документів щодо гармонізації з нормативами ЄС. Тепер дуже важливими є забезпечення на практиці виконання цих вимог та ефективний контроль якості продукції. Крім цього, існує декілька критичних моментів, які є вирішальними в отриманні Україною дозволу на експорт яловичини до ЄС.

Основним принципом харчового законодавства ЄС є простежуваність. В Україні далеко не в усіх підприємствах вдається повністю простежити виробничий процес. Окрім того, значного доопрацювання вимагає система ідентифікації та реєстрації тварин.

Ще одним проблемним питанням виходу української яловичини на ринок ЄС є визначення статусу України щодо губчастоподібної енцефалопатії великої рогатої худоби (BSE). Усі країни Європейського Союзу мають статус по BSE, проте є можливість експорту за процедурою для країн, які не мають такого статусу. За підрачунами експертів, на визначення статусу України щодо губчастоподібної енцефалопатії великої рогатої худоби потрібно щороку виділяти 33–35 млн. грн.

Для Європейського Союзу дуже важливим є дієвість системи в цілому. Комісія не інспектує окремо лише підприємства, а бере до уваги весь етап виробництва й ефективність системи контролю як із боку самих підприємств, так і державних контролюючих органів. Створення Держпродспоживслужби є важливим кроком до забезпечення

безпеки та якості харчової продукції і виходу української продукції на європейський ринок [3].

В ЄС існує певна конструкція заходів, що підтримує рівень цін не тільки на яловичину, але й на інші види м'яса та надає різні субсидії виробникам. У минулому галузь яловичини отримувала прямі платежі для товаровиробників, а сьогодні це трансформовано в єдиний платіж на основі виробництва продукції в минулому періоді.

Також існує митний контроль, який застосовується через імпорتنі тарифи; до того ж затверджені тарифні квоти на тривалий час, наприклад квота «Хілтон» існує для високоякісної яловичини.

За результатами дослідження, проведеного за Програмою розвитку ООН в Україні, було проаналізовано вплив зниження імпорتنих тарифів на рівень цінової конкурентоздатності 10 основних сільськогосподарських товарів, зокрема яловичини, яка становить 40% у загальному виробництві м'яса в Україні, є конкурентоздатною порівняно з імпортною. Ціни реалізації яловичини сільськогосподарськими підприємствами в більшості проаналізованих років залишалися низькими, часто навіть нижчими за ціни на кордоні. У структурі експорту м'яса з України найбільшу частку займає саме яловичина – 80%.

Граничний тариф на рівні 15% буде достатнім для забезпечення конкурентоздатності вітчизняного товару за ціною порівняно з імпортом [4].

Із цього можна зробити висновки, що ринок яловичини потребує реформувань, терміново необхідно підвищувати технічну та економічну ефективність даної галузі, розробити правильний економічний механізм розвитку ринку яловичини, який буде відповідати всім стандартам європейського ринку.

Ринок яловичини набагато ширший, ніж ринок свинини, яку в багатьох країнах не споживають із релігійних причин. Окрім арабського світу, поряд з Україною знаходиться і найбільший та найстабільніший світовий імпортер яловичини – ЄС, доступ до якого отримати цілком реально, запровадивши промислове виробництво та переробку.

Нафтовидобувні держави мусульманського світу є на 75% залежними від імпорту продуктів харчування, але відносно стабільними економічно. 57 країн із мільярдним населенням – це чималий ринок, здатний поглинути всю українську продукцію, але, крім нього, яловичину активно споживають майже в усіх інших країнах світу, причому найвищий рівень споживання, як правило, у найбагатших країнах.

Додатковою перевагою від розвитку відгодівлі та переробки ВРХ є створення внутрішнього ринку збуту для приблизно 1 млн. т фуражних зернових та 400 тис. т шротів, який зараз потрібно знаходити поза межами країни, більш ефективно використання відходів харчової промисловості, створення джерела додаткової виручки для виробників молока, розвиток внутрішнього споживання якісної яловичини та запровадження кількох тисяч додаткових робочих місць у сільській місцевості.

Саме тому програма розвитку виробництва, переробки та експорту яловичини нині фокусується для фермерів, міжнародних організацій, що об'єднали зусилля для роботи в цьому напрямі [6].

Членство України у СОТ, коли її внутрішній ринок

відкритий для аналогічної продукції, вказує на те, що у конкурентній боротьбі перемаже лише високоякісна продукція з низькою собівартістю. До найважливіших чинників підвищення конкурентоспроможності м'ясного скотарства належать такі:

- скорочення витрат на виробництво м'яса яловичини, зниження собівартості вітчизняної продукції завдяки економії витрат під час вирощування і відгодівлі;
- інтенсифікація галузі м'ясного скотарства – важливий чинник підвищення конкурентоспроможності м'яса яловичини, що передбачає інтенсивне вирощування молодняку ВРХ;
- удосконалення територіального розміщення м'ясного скотарства і поглиблення зональної спеціалізації тваринництва;
- підвищення якості м'яса яловичини;
- створення ефективної ринкової інфраструктури продажу м'яса яловичини;
- функціонування ефективної служби маркетингу в підприємствах м'ясного скотарства;
- державне регулювання і підтримка розвитку галузі.

Галузь м'ясного скотарства має задовольняти потреби внутрішнього та європейського ринку у високоякісній, екологічно чистій продукції [5].

Вдосконалення внутрішньогосподарського економічного механізму, що породжує відносини на ринку м'ясного скотарства дасть змогу зацікавити всі сторони, які прагнуть нарощувати виробництво продукції. Виходячи з економічних умов, зросте рентабельність продукції, збільшиться обсяг залучення коштів для виробництва продукції яловичини, підвищиться економічна ефективність галузі.

Відродження ринку яловичини – одне з основних завдань, спрямоване на розвиток галузі й аграрного комплексу загалом. Виконання цього завдання орієнтоване на розвиток сільськогосподарських підприємств, фермерських господарств, їхню спеціалізацію, раціональну концентрацію залежно від економічних умов і попиту на ринку.

Висновки. На європейському ринку яловичини відбувається невелике, проте постійне збільшення виробництва даного виду продукції. Європейськими лідерами експорту яловичини є Німеччина, Франція та Нідерланди, це країни, які мають великі пасовища, а також природо-кліматичні умови для використання технології вирощування.

Входження України в лідери з експорту яловичини зараз неможливе, тут є багато суперечливих факторів: із одного боку, країна виходить на європейський ринок і пробує там закріпитися, а з іншого – це посилює дефіцит продукції на внутрішньому ринку. Найкращим варіантом відновлення галузі скотарства буде реформування тих регіонів, де низька густина населення, сприятливий клімат для пасовищного утримання ВРХ. Такими зонами є Полісся, Північний лісостеп і передгірні та гірські райони Карпат.

Обґрунтування економічного механізму розвитку ринку яловичини, розрахунок необхідної кількості бюджетних ресурсів, розробка новітніх технологій для вирощування та утримання ВРХ, розвиток інфраструктури ринку, співробітництво з різними країнами, що є лідерами у даній галузі, – ось такі напрями є перспективними для наукового обґрунтування стратегії розвитку ринку яловичини України.

Список використаних джерел:

1. Ярмук А. Українська яловичина може конкурувати на європейському ринку / А. Ярмук [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://agravery.com/uk/posts/show/ukrainska-alovicina-moze-konkuruvati-na-evropejskomu-rinku-armak>.
2. Гладич Б.Б. Аграрний ринок : [підручник] / Б.Б. Гладич. – Тернопіль, 2002. – С. 218.

3. Жарко А. Як українській яловичині потрапити в ЄС / А. Жарко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ucab.ua/ua/pres_sluzhba/blog/zharko_alina/yak_ukrainskiy_yalovichini_potrapiti_v_es/.
4. Яковлев А.І. Вплив вступу до Світової організації торгівлі на конкурентоспроможність вітчизняної продукції / А.І. Яковлев [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://novosti.mk.ua/news/common/2007/03/06/1338.html>.
5. Пуцентейло П.Р. Конкурентоспроможність м'ясного скотарства України: теорія і практика : [монографія] / П.Р. Пуцентейло. – Тернопіль : Економічна думка, 2011. – С. 262–270.
6. Ярмак А. Українська Ринок яловичини: сумна реальність / А. Ярмак [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.agro-business.com.ua/agrobusiness/events/5934-rynok-ialovychyny-sumna-realnist.html>.

Аннотация. В статье исследована динамика развития европейского рынка говядины в части объема и структуры производства продукции. На основе имеющихся тенденций в исследовании динамических показателей обоснованы выводы по производству говядины в будущем. Установлено, что важными факторами выращивания крупного рогатого скота, развития скотоводства и рынка мяса говядины являются наличие естественных пастбищ и плотность населения. Также определен потенциал Украины по экспорту и импорту данной продукции.

Ключевые слова: европейский рынок говядины, производство говядины, структура производства, страны-экспортеры, конъюнктура рынка, спрос и предложение.

Summary. In the article it has been explored the dynamics of the European beef market concerning volume and structure of production. Based on current trends in research of dynamic indices it has been determined conclusions on beef production in the future. It has been figured out that important factors in livestock raising, development of cattle breeding and beef meat market are the availability of natural pastures and population density. It has also been defined Ukrainian potential to export and import this product.

Key words: European market beef, beef production, the structure of production and exporting countries, market conditions, supply and demand.